

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

สืบเนื่องนับเป็นเวลาพันปีล่วงมาแล้วมีการกระทำลักษณะหนึ่งซึ่งยังคงอยู่เป็นนิรันดร์ในการกระทำของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นก็คือ การต่อสู้ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์หลายประการไม่ว่าจะเป็นเพื่อความคงอยู่ของชีวิตหรือการดำรงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์แห่งตน เราจึงเห็นได้ว่าการต่อสู้ถือเป็นวิถีชีวิตรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ ดังนั้นจึงทำให้การเสนอแนวคิดหรือเรื่องราวทางศิลปะในเรื่องการต่อสู้นั้นมีขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะในงานวรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม หรือแม้กระทั่งดนตรีซึ่งจะมีการนำเสนอออกมาในรูปผลการต่อสู้ที่มี 2 ลักษณะ คือ การแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ ความอลังการของผู้ชนะที่มีกำลังและมีอำนาจเหนือผู้แพ้ และการแสดงออกถึงความโศกเศร้า ความสูญเสียและน้ำตาของผู้ที่พ่ายแพ้ในการต่อสู้

ในทางวรรณกรรมนั้นเราไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า ความพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆจะถูกนำมาเป็นแนวคิดหลักแนวคิดหนึ่งในการเสนอเรื่องราวทางวรรณกรรมไม่ว่าเป็นเรื่องสั้น บทละคร กวีนิพนธ์หรือแม้กระทั่งนวนิยาย เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับด้วยเหตุที่ว่าเรื่องราวที่แสดงความพ่ายแพ้ของตัวละครและความเศร้าโศกที่ตัวละครได้รับนั้นจะนำมาซึ่งความประทับใจและความเป็นอมตะอยู่ในจิตใจของคนอ่านหลายยุคหลายสมัย เช่น *ลิลิตพระลอ* และ *King Oedipus* เป็นต้น หรือบางครั้งได้ส่งผลถึงความนิยมของผู้อ่านที่อยู่ข้ามพรมแดนทางภาษา หรือ วัฒนธรรมก็เป็นไปได้ เช่น *โรมิโอ และจูเลียต* หรือ *แฮมเล็ต* ทั้งนี้เนื่องจากผู้อ่านมีความละเอียดอ่อนใจถึงความพ่ายแพ้และความพินาศของตัวละครที่เป็นเช่นนี้ เพราะเรื่องราวและเหตุการณ์บางอย่างที่ตัวละครประสบนั้นผู้อ่านสามารถพบได้ในชีวิตซึ่งอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตัวละครในขณะนั้นอาจเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์เดียวกับที่ผู้อ่านเคยรู้สึกมาแล้ว จากการใช้ผู้แต่งเสนอเรื่องราวความพ่ายแพ้ของตัวละครเพื่อจะเป็นข้อคิดและให้ผู้อ่านได้

เรียนรู้ประสบการณ์บางอย่างที่ตัวละครประสบเพราะในหนังสือ หลังม่านวรรณคดี กล่าวถึงคุณค่าของการเรียนรู้ไว้ว่า “การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่จะไขเข้าไปสู่ความจริงซึ่งอาจต้องแลกกับความเจ็บปวด สูญเสียหรือแม้กระทั่งชีวิตแต่ชีวิตจะมีคุณค่าได้เล่าหากปราศจากความประจักษ์ในความจริง”¹ และผู้แต่งบางท่านต้องการใช้ความพ่ายแพ้ของตัวละครเป็นอุทาหรณ์แก่ผู้อ่านเพื่อทำให้อ่านเกิดความคิดเชิงปรัชญาในโลกในสังคมมนุษย์มากขึ้นไม่ใช่ผู้อ่านจะต้องพินาศไปพร้อมกับตัวละครหรือมีแต่ความหดหู่ในชีวิตแต่จะต้องทำให้อ่านใช้ชีวิตอยู่ในโลกและสังคมได้อย่างดีขึ้นและมีความสุขยิ่งขึ้น

เมื่อผู้อ่านส่วนใหญ่ให้ความนิยมกับเรื่องราวดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาลักษณะสุนทรียะที่จะเกิดขึ้นพร้อมกับความพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้นในนวนิยายที่เลือกนำมาศึกษาในที่นี้สำหรับนวนิยายเยอรมันได้เลือกศึกษาผลงานของกรีนเทอร์ กราสส์(Günter Grass) ซึ่งจะศึกษานวนิยายของเขาเรื่อง Katz Und Maus < Cat and mouse > และนวนิยายเรื่อง Hundejahre < Dog years > เนื่องจากนวนิยายทั้งสองเรื่องของกราสส์นี้เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พอติดตั้งนั้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการพ่ายแพ้ที่เกิดขึ้นทั้งในเรื่องของตัวบุคคลและในสภาพสังคมเป็นอย่างมากเนื่องมาจากผู้แต่งได้ถ่ายทอดเรื่องราวและสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมเยอรมันในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี ส่วนนวนิยายไทยได้เลือกศึกษาผลงานของ ชาติ กอบจิตติ ซึ่งจากการสำรวจเราจะพบว่าชาติได้แต่งนวนิยายไว้ 5 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่อง จนตรอก คำพิพากษา พันธุมหาบ้า หมาเน่าลอยน้ำ และ เรื่อง เวลา นวนิยายทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวที่เสนอภาพของความพ่ายแพ้ทั้งสิ้นไม่ว่าในระดับบุคคลหรือระดับสังคม

การศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง

¹ดวงมณ จิตรจันทรงค์, หลังม่านวรรณคดี (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ , 2528), หน้า 321.

ในการศึกษาวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นถึง“ความพ่ายแพ้”ของมนุษย์นั้น เราจะพบว่าแนวคิดนี้มีปรากฏในวรรณกรรมนับตั้งแต่สมัยแรกๆที่มีการกำเนิดวรรณกรรมในบรรณพิภพ กล่าวคือทางด้านวัฒนธรรมตะวันตกเราจะพบการแสดงเรื่องราวหรือแนวคิดของความพ่ายแพ้ได้ โดยเฉพาะในโศกนาฏกรรมกรีกนั้นมักจะแสดงปรัชญาแห่งชีวิตที่ค่อนข้างจะน่าเศร้าและน่าสงสาร ทั้งของเทพเจ้าและของมนุษย์ที่ต่างก็ตกอยู่ในความโหดเหี้ยมของชะตาชีวิตชะตากรรมที่หนีเท่าไรก็ไม่พ้นแต่ในสมัยต่อมาวิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นสาเหตุของความพ่ายแพ้ในบทละครโศกนาฏกรรมจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น ในบทละครโศกนาฏกรรมของเชกสเปียร์จะมีแนวคิดในเรื่องความรัก ความแค้นและศักดิ์ศรีที่แทรกเข้าไปเป็นสาเหตุของความพ่ายแพ้ของตัวละครด้วย ต่อมาเมื่อสังคมและแนวคิดของตะวันตกเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงเวลาที่ยุโรปได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมจึงมีการขยายตัวและความเจริญอย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ในชาติมหาอำนาจของยุโรปยังมีแนวคิดในเรื่องการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ ประกอบกับการเกิดขึ้นอย่างมากมายของนักคิด นักปรัชญา ไม่ว่าจะเป็นคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักคิดชาวเยอรมัน และ ฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) นักคิดชาวเยอรมันที่เสนอแนวคิดและเป็นผู้นำของกรรมากร อันเนื่องมาจากการถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างมากจากชนชั้นนายทุนและในช่วงนั้นถือเป็นยุคเฟื่องฟูของแนวความคิดสังคมนิยม (Realism) ที่มุ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในสังคมควรกล้าที่จะมองชีวิตและยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นโดยไม่พยายามหลบเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงแต่ควรที่จะกล้าเผชิญหน้ากับความจริงเหล่านั้น สำหรับสภาพการเมืองสังคมและวัฒนธรรมของโลกขณะนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องแนวความคิดและลักษณะบางอย่างในงานวรรณกรรมซึ่งศิลปินในขณะนั้นตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงนี้เช่นกัน เช่น ใน บทความของ พรสวรรค์ วัฒนางกูร กล่าวไว้ว่า “ศิลปินในยุโรปรวมทั้งเยอรมันเริ่มตระหนักมากขึ้นว่ารูปแบบเดิมของวรรณศิลป์โดยเฉพาะโศกนาฏกรรมที่มนุษย์เป็นผู้ประกอบวีรกรรมนั้นไม่เหมาะสมกับโลกใหม่ที่วุ่นวายและเต็มไปด้วยความขัดแย้งเป็นโลกที่สิ้นหวังเนื่องจากถูกจำกัดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นโลกที่มนุษย์ปราศจากพลังที่จะประกอบวีรกรรมใดๆ

ได้”² นอกจากนี้เราจะพบว่าความนิยมในการแต่งและการอ่านนวนิยายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่หลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945) เป็นต้นมา เราจะเห็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยายเยอรมัน คือ ความสำนึกผิดในบาปอดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการกระทำของฮิตเลอร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นลักษณะเด่นที่จะพบในวรรณกรรมเยอรมันสมัยต่อมานั้นจะตีแผ่เรื่องราวความเลวร้ายต่างๆเหล่านี้ ใน ประวัติศาสตร์คดีเยอรมันเบื้องต้น ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ด้วยว่า “อดีตที่เปรียบเสมือนชนกิตติหลังเป็นเรื่องที่ถูกนำมาวิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากงานประพันธ์ซึ่งมักจะกล่าวถึงความพยายามที่จะลบความผิดพลาดในอดีตอยู่ด้วย”³ ดังนั้นนักเขียนในสมัยนี้เป็นจำนวนมากจึงเขียนถึงเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาและยังคงมีแนวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้านการกระทำในอดีตที่นำมาซึ่งความหายนะ ชากปรักหักพังหลังสงครามซึ่งมักจะแสดงให้เห็นถึงสงคราม ความตาย ความไร้มนุษยธรรม ความเดือดร้อนและความทุกข์ทรมานต่างๆที่ชาวเยอรมันได้รับเพราะว่าเป็นประเทศที่แพ้สงครามในครั้งนั้นรวมทั้งยังถ่ายทอดสภาพจิตใจที่บอบช้ำและพ่ายแพ้ของประชาชนเนื่องจากบาดแผลทางสงครามและความสำนึกบาปที่เกิดจากการกระทำของฮิตเลอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างค่ายกักกันต่างๆ (Concentration Camp) เพื่อใช้สำหรับกักขังชาวยิวและการสังหารหมู่ชาวยิวเป็นจำนวนมาก เยอรมันในสมัยนี้จึงเกิดวรรณกรรมลักษณะใหม่ คือ **วรรณกรรมเกี่ยวกับความพินาศ** (Trümmerliteratur) และกวีก็จะเป็นนักเขียนในช่วงเวลานี้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้เราจึงพบว่านวนิยายของเขาที่เลือกนำมาศึกษา คือ เรื่อง Katz und Maus และ เรื่อง Hundejahre นับได้ว่าเป็นตัวแทนของนวนิยายในสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจที่พ่ายแพ้ของชาวเยอรมันในช่วงสงครามและช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ก็ยังเสนอภาพของสังคมของเยอรมันที่เป็นประเทศแพ้สงคราม และ

² หรรสรค์ วัฒนางกูร, “แนวทางวรรณกรรมเยอรมันตั้งแต่ ค.ศ. 15 - ปัจจุบันโดยสังเขป”, วารสารอักษรศาสตร์ (ม.ค.) : หน้า 133.

³ ผู้สตี ศรีเขียว และ คณะ, ประวัติศาสตร์คดีเยอรมันเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช , 2528), หน้า 148.

นับว่าเป็นประเทศที่ได้รับความเสียหายมากประเทศหนึ่งที่เข้าร่วมในสงครามครั้งนี้ ยิ่งไปกว่านั้น เรายังพบว่านักเขียนที่มีชื่อเสียงเกือบทั้งหมดของเยอรมันในสมัยต่อๆมามีลักษณะการเขียนที่คล้ายกันอยู่ประการหนึ่ง คือ ความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ใน ประวัติวรรณคดีเยอรมันเบื้องต้น ได้อธิบายความรับผิดชอบดังกล่าวว่า “นักเขียนต้องมีความสำนึกในด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบทางสังคม นักเขียนต้องการให้วรรณกรรมของเขามีส่วนช่วยทำให้สภาวะของโลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นักเขียนมีความสำนึกว่าตนมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมและมักจะเห็นว่าตนเป็นนักเขียนแนว “วรรณกรรมกำหนดวัตถุประสงค์ (engagierte Literatur)”⁴ และกราสส์เป็นนักเขียนที่เขียนแนวนี้ด้วยเช่นกันเนื่องจากเขาได้สอดแทรกแนวคิดในเรื่องการแสดงความคิดเห็นต่อการกระทำของฮิตเลอร์ที่กระทำต่อชาวยิวและสังคมเยอรมันในขณะนั้นไว้ด้วย

สำหรับวรรณกรรมในประเทศไทยตั้งแต่อดีตมานั้นแนวคิดในเรื่อง “ความพ่ายแพ้” ปรากฏอยู่บ้างแม้จะไม่มากและไม่ได้รับความนิยมนักเท่าในวงวรรณกรรมตะวันตกก็ตาม แต่แนวคิดในเรื่อง “ความพ่ายแพ้” ที่เป็นโศกนาฏกรรมเรื่องเด่นและมีชื่อเสียงของไทย เช่น เรื่อง ลิลิตพระลอ และ เรื่องสาวเครือฟ้า เรื่องสาวเครือฟ้า นี้ถึงแม้ว่าจะมิใช่เรื่องที่คนไทยคิดเองแต่เป็นการดัดแปลงมาจากอุปรากร เรื่อง Madame Butterfly ของตะวันตกก็ตาม แต่คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่าเป็นเรื่องราวที่คนไทยแต่งขึ้น เนื่องจากการใช้ชื่อและการใช้ฉากที่เป็นไทยทั้งหมด การที่โศกนาฏกรรมไม่เป็นที่นิยมของนักอ่านไทยเนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ชอบวรรณกรรมที่แสดงถึงความมั่งคั่ง ความไพเราะ และ ความสุข นอกจากนี้วรรณกรรมส่วนใหญ่ในยุคแรกๆจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น วรรณกรรมยอพระเกียรติต่างๆ เช่น เรื่อง ลิลิตยวนพ่าย หรือเป็นวรรณกรรมศาสนา เช่น เรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ปฐมสมโพธิกถา หรือ วรรณกรรมเกี่ยวกับชาติต่างๆ ต่อมาเราจะได้เห็นพัฒนาการของวงวรรณกรรมในประเทศไทยโดยเฉพาะ

⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 149-150.

อย่างยิ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกเพิ่มมากขึ้นซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากนโยบายการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสในสมัยรัชกาลที่ 4 ประกอบกับ การขยายตัวทางการพิมพ์ซึ่งมีมากตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ทำให้มีการเผยแพร่วรรณกรรมอย่างแพร่หลายไปสู่ประชาชนในวงกว้าง นอกจากนี้ยังมีคนส่วนหนึ่งของประเทศที่มีความรู้ในทางภาษาต่างประเทศจึงมีการแปลแก้ไขและดัดแปลงวรรณกรรมตะวันตกมาเป็นภาษาไทย จะเห็นได้ว่าเป็นที่สนใจและได้รับความนิยอย่างกว้างขวางมากและในแวดวงวรรณกรรมไทย นวนิยายที่เป็นเรื่องของไทยจริงๆ นั้นเริ่มมีขึ้นในสมัยต่อมา ในหนังสือ นวนิยายกัลลสังคมไทย พ.ศ.2475-2500 กล่าวถึงประวัติ นวนิยายไทยไว้ว่า “นวนิยายไทยเริ่มมีลักษณะเป็นของตนเองชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ. 2472 และเข้าสู่ยุครุ่งเรืองเติบโตหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นวนิยายไทยได้ขยายตัวไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมสิ่งนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะวรรณกรรมย่อมสัมพันธ์กับการเมืองและสังคม”^๕ ในช่วงเวลาดังกล่าวก็มีนวนิยายที่มีแนวความคิดเรื่อง “ความพ่ายแพ้” หลายเรื่องเช่นกัน คือเรื่อง สงครามชีวิต เรื่อง ชัยชนะของคนแพ้ และ เรื่อง นักบุญคนบาป ของ อิศรา อมันตกุล เป็นต้น นอกจากนี้เรายังพบว่าอิทธิพลตะวันตกได้เริ่มหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นทุกที เนื่องจากความสัมพันธ์โดยเฉพาะในทางการเมืองระหว่างประเทศไทยและประเทศตะวันตกเริ่มมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 เป็นต้นมา ซึ่งการรับอิทธิพลจากตะวันตกนั้นทำให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและการดำรงชีวิตของคนในประเทศหลายด้านด้วยกัน เช่น ทางด้าน การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายประการจากการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้อย่างเรื่องของแนวคิดและวิธีการดำเนินชีวิตตามแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกเนื่องจากสิ่งเหล่านั้นแตกต่างจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมในตอนนั้นจึงมีเนื้อหาและความคิดที่จะแสดงปัญหาสังคมและชีวิต

^๕ ตรีศิลป์ บุญขจร, นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500 (กรุงเทพมหานคร : บางกอกการพิมพ์, 2523), หน้า 2.

ความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากขึ้นซึ่ง ศ.ดร.เจตนา นาควัชระ แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า “วรรณกรรมยุคใหม่เพิ่งความสนใจไปสู่ปัญหาโดยมุ่งวิเคราะห์กลไกทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลและสถาบัน ซึ่งนิตยา⁶ตั้งข้อสังเกตว่าตัวเอกในวรรณกรรมยุคใหม่ คือประชาชนผู้ไร้ฐานันดร คนธรรมดาสามัญอยู่ในฐานะที่ถูกเอาเปรียบเป็นผู้ถูกกระทำ”⁷ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางการเมืองซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองที่เกิดขึ้น เนื่องจากการเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษาและปัญญาชนที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งเกิดขึ้นสองครั้งด้วยกัน คือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เหตุการณ์ทั้งสองครั้งนี้ส่งผลต่อนักเขียนโดยเฉพาะนักเขียนหนุ่มสาวเนื่องจากช่วงเวลานั้นปัญญาชนและนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มคนสำคัญที่เสนอเรื่องราวต่างๆในวรรณกรรม ดวงมน จิตรจำนงค์ได้แสดงทัศนะเรื่องผลกระทบของเหตุการณ์ครั้งนี้กับการเสนองานของนักเขียนหนุ่มสาวว่า “นักเขียนหนุ่มสาวไทยก็ถูกเหตุการณ์ทางการเมืองกระทบกระทั่งจนกลายเป็น **กรวดเม็ดร้าว**หลังช่วง 6 ตุลาคม ได้พากันหยุดตีกรวดอยู่ในโลกของความหมายเกี่ยวกับชีวิต อาจกล่าวได้ว่า ความพยายามค้นหาความลับของชีวิตและรากเหง้าทางวัฒนธรรมอันยืดยาว สืบต่อกันมาทำให้คนหนุ่มสาวตัวเองให้ตั้งสติกงไปในมิติหลายมิติ ทั้งทางปรัชญาและสังคม วัฒนธรรม”⁸ และเราจะเห็นได้ว่าชาติ กอบจิตติเป็นนักเขียนหนุ่มที่มีชีวิตอยู่ในสังคมสมัยนั้นด้วย เนื่องจากในช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองทั้งสองครั้งนี้เป็นสมัยที่ชาติกำลังเรียนหนังสืออยู่ที่วิทยาลัยเพาะช่างในขณะนั้นเขาไม่ได้เป็นนักเขียนในช่วงเวลาดังกล่าวถือว่าเป็นยุคที่

⁶นิตยา ในที่นี้หมายถึง นิตยา มาตะวิสุทธ์ ใน เจตนา นาควัชระ, ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ), หน้า 6.

⁷เจตนา นาควัชระ, ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ), หน้า 6.

⁸ดวงมน จิตรจำนงค์ “ ทัศนะบางประการต่อกอกองทราย ลมเหนือ และ ป่าหนาว และ ลูกพ่อคนหนึ่ง (ถากไม้เหมือนหมาเลีย),” ภาษาและหนังสือ 15 ปีซีไรท์ (เม.ย. 2535-มี.ค. 2536), หน้า 105.

วรรณกรรมเพื่อฟูและเป่งบานมากทั้งวรรณกรรมที่เสนอแนวคิดประชาธิปไตยและแนวคิดสังคมนิยมซึ่งมีทั้งวรรณกรรมแปลทั้งที่เกี่ยวกับความคิดและปรัชญาทางการเมืองของนักคิดที่มีชื่อเสียง เช่น ปรัชญาวิพนธ์ของลัทธิมาร์กซิสต์ , หลักลัทธิเลนิน , สรวนิพนธ์เหมาเจ๋อตุง เป็นต้น หรือ แม้แต่การแปลกวีนิพนธ์และข้อเขียนแบบสังคมนิยมมาจากต่างประเทศ เช่น แม่ ของแมกซิม กอร์กี้ ประวัติจริงของอาคิว ของหลู่ซิ่น คนที่เสีย ของภวณิ ภัฏญญาจารย์ และ เสียงของประชาชน ของคิมชืออา เป็นต้น นอกเหนือจากวรรณกรรมแปลแล้วยังมีวรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนชาวไทยที่เสนอแนวคิดและสะท้อนภาพความทุกข์ ความยากไร้ ความกันดารที่ประชาชนได้รับ ยิ่งไปกว่านั้นยังเสนอแนะให้คนที่ทุกข์ยากเหล่านั้นลุกขึ้นต่อสู้หลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องสงครามบนหลุมฝังศพ ของสุวัฒน์ ศรีเชื้อ เรื่องนกพิราบขาว และ เรื่องกลืนจากสาบเลือด ของวัฒน์ วรรณยางกูล กวีนิพนธ์เรื่อง เพียงความเคลื่อนไหว ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ เรื่องสั้นชุด ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย ซึ่งสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่างานเขียนของนักเขียนหนุ่มสาวเหล่านี้ที่เสนอแนวคิดและรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากการเขียนดั้งเดิมนั้นจึงเป็นไปได้ที่ชาติจะได้รับแนวคิดต่างๆเหล่านี้ด้วยการอ่านหนังสือที่มีอยู่มากในช่วงนั้น ซึ่งหนังสือที่ออกมาในช่วงนั้นเป็นหนังสือที่มุ่งปลุกจิตสำนึกให้มนุษย์รับผิดชอบต่อประชาชนในสังคม สังคมและประเทศชาติจากประสบการณ์เหล่านี้ที่สั่งสมในตัวเขาจึงส่งผลต่อแนวคิดและการเขียนงานต่างๆของเขาโดยเฉพาะในเรื่องของสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งสามารถยืนยันความเชื่อนี้จากการที่ชาติกล่าวไว้ในพิธีพระราชทานรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งเอเชียที่มีความตอนหนึ่งว่า

“...ข้าพเจ้าขอชี้ให้เห็นว่าภัยจากธรรมชาติเป็นภัยที่น่ากลัวเป็นภัยที่นำความเดือดร้อน ความทุกข์ยากมาให้มนุษย์ แต่ภัยจากธรรมชาตินั้นเกิดเพียงชั่วครั้งชั่วคราวเกิดขึ้นเป็นบางแห่งบางท้องถิ่นเท่านั้น ผิดกับภัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งมีอยู่อย่างสม่ำเสมอและเป็นภัยที่โหดร้ายอย่างเงิบเงียบ เป็นภัยที่เราชาชินกันจนกลายเป็นภัยปกติ ... งานเขียนของข้าพเจ้าไม่เคยมองโลกในแง่ร้าย แต่ข้าพเจ้านำโลกในแง่ร้ายมากระตุ้นเตือนท่าน

ในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้ได้สำนึกถึงสิ่งที่เราได้กระทำต่อกันจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม...⁹

ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่าชาติทำหน้าที่ของศิลปินได้อย่างสมบูรณ์โดยการรับใช้สังคมนอกจากนั้นยังทำหน้าที่ทางสังคมของวรรณกรรมในนวนิยายของเขาได้สมบูรณ์อีกด้วย เพราะชาติใช้วรรณกรรมของเขาเสนอปัญหาสังคมให้ประชาชนรับรู้ซึ่งตรงกับความหมายของหน้าที่วรรณกรรมใน วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ว่า “หน้าที่ทางวรรณกรรมอาจมิใช่การแก้ปัญหาสังคมในเชิงปฏิบัติหรือการเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ในระยะสั้น แต่เป็นหน้าที่ของการให้แสงสว่างทางปัญญาด้วยการสร้างความประทับใจในแง่การจับศัตรูของประชาชนมาขึ้นศาลให้ได้ จึงมิใช่หน้าที่โดยตรงของงานสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์ วรรณกรรมร่วมสมัยของไทยได้ทำหน้าที่ปลุกสำนึกในเรื่องของความถูกต้องและความคิดผิดพลาดเชิงสังคมได้อย่างดีตลอดมา”¹⁰ ดังนั้นเราจึงเห็นได้ว่าชาติได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่เกิดขึ้นและเป็นจริงในสังคมของเขาโดยผ่านนวนิยายเรื่อง จนตรอก , คำพิพากษา , หมาเฝ้ารอยน้ำ , พันธ์หมาบ้า และ เวลา

เราอาจจะสรุปกรอบแนวคิดทฤษฎีที่จะใช้ในการศึกษาได้ คือ ศิลปะ เพราะศิลปะช่วยทำให้คนในสังคมมีความรู้สึกร่วมไปกับศิลปินหรือบางครั้งอาจเข้าใจถึงประสบการณ์ต่างๆที่ศิลปินถ่ายทอดผ่านงานของเขา เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ คือความหมายของศิลปะตามที่ Edward A. Wright แสดงไว้ว่า “ศิลปะ คือ กิจกรรมของมนุษย์ซึ่งถ่ายทอดโดยดลบันดาลให้ผู้อื่นรู้สึกและประสบกับที่ศิลปินรู้สึกและประสบมา ... มันเป็นวิถีทางการสื่อสารระหว่างผู้คนถึงผู้คนเข้ามาร่วมในความรู้สึกเดียวกัน ... ตราบเมื่อผู้ชม และ ผู้ฟังถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์เดียวกับที่ศิลปินรู้สึกนั่นคือ

⁹ชาติ กอบจิตติ , คำพิพากษา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หอน , 2536) , หน้า 6 -7

¹⁰วิทย์ ศิวะศรียานนท์ , วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์ , 2515) , หน้า 217.

ศิลปะ”¹¹ ดังนั้นการศึกษานวนิยายของนักเขียนชาวไทยและชาวเยอรมันนั้นเราจึงมีอาจจะศึกษาเฉพาะแต่ตัวบทเท่านั้นเนื่องจากนักเขียนทั้งสองไม่ว่าจะเป็นกราสส์หรือฮาติต่างก็ได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของพวกเขาที่ได้แทรกไว้ในนวนิยายที่คัดมาเหล่านี้ ดังนั้นในการศึกษานวนิยายเหล่านี้เราจำเป็นต้องศึกษาลักษณะของสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่แวดล้อมนักเขียนเหล่านี้ด้วยซึ่งบางครั้งอาจต้องศึกษารวมไปถึงทัศนคติและมุมมองทางการเมืองรวมไปถึงวัฒนธรรมของพวกเขาเพื่อที่จะทำให้เราสามารถเข้าใจเรื่องราวที่พวกเขาถ่ายทอดออกมาได้อย่างชัดเจนและแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น เพราะความหมายของสุนทรียศาสตร์ในปัจจุบันมิได้หมายถึงความงามเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ได้ขยายออกไปถึงสิ่งน่าเกลียดด้วยซึ่งขอบเขตของสุนทรียศาสตร์ปัจจุบันนั้นถูกนำเสนอใน วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ว่า“ตามทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ปัจจุบันถือกันว่าความน่าชังหรือ ความชั่วร้ายที่แท้จริงในวรรณกรรมนั้น มิใช่ความยากจนข้นแค้น ความล้ามละเทเหมา ความน่าขนพองสยองเกล้าหรือความวิตถารนอกกรีต ... ศิลปะที่แท้จริง คือ ศิลปะที่หันหน้าเข้าสู่ชีวิต มิใช่หลีกเลี่ยงหรือหลบลิ้นและเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นการขยายปริมาณของศิลปะและความงาม”¹² นวนิยายที่นำมาศึกษานี้มีบางเรื่องที่เราเห็นถึงสุนทรียะแห่งความพ่ายแพ้ออกมาในลักษณะที่น่ากลัว แต่สิ่งสำคัญที่เราพบจากนวนิยายที่นำมาศึกษานั้นคือ นวนิยายที่หันหน้าเข้าสู่ชีวิตโดยไม่หลบหนีหรือหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ ในสังคม ยิ่งไปกว่านั้นยังถือว่าเป็นวรรณกรรมที่กระตุ้นเตือนจิตสำนึกของคนในสังคมทั้งในประเทศเยอรมันและประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การศึกษา

¹¹ Edward A. Wright , ดูหนังดูละคร, แปลโดย นพมาศ ศิริกายะ (กรุงเทพมหานคร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 36.

¹² วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ , หน้า 123.

วิเคราะห์ และ เปรียบเทียบ แนวคิดเรื่องสุนทรียศาสตร์ของความพ่ายแพ้ที่ปรากฏในนวนิยายของกรีนเทอร์ กราสส์ และ ซาติ กอบจิตติ

สมมติฐาน

นวนิยายของกรีนเทอร์ กราสส์ และ ซาติ กอบจิตติแสดงแนวคิดเรื่องสุนทรียศาสตร์แห่งความพ่ายแพ้ใน 2 ลักษณะคือ ความพ่ายแพ้ของตัวละครและความล้มเหลวของสภาพสังคม

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาคุณค่าและความหมายทางสุนทรียะของความพ่ายแพ้ที่ปรากฏในนวนิยายของไทยเรื่อง จันทรอก , คำพิพากษา , หมาเนาลอยน้ำ , พันธุ์หมาบ้า และ เวลา และนวนิยายของเยอรมันเรื่อง Katz und Maus และเรื่อง Hundejahre
2. ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายไทยและนวนิยายเยอรมันดังกล่าว ทั้งในด้านเนื้อหาและองค์ประกอบของนวนิยาย
3. ศึกษาภูมิหลังทางการเมืองและสังคมที่ปรากฏในนวนิยายดังกล่าว

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมเอกสารที่มีผู้แสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์นวนิยายที่นำมาศึกษา
2. ศึกษาคุณค่าและลักษณะของความพ่ายแพ้ที่ปรากฏในนวนิยายดังกล่าว
3. ศึกษาภูมิหลังทางการเมืองและสังคมที่ปรากฏในนวนิยายเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของนวนิยายไทยและนวนิยายเยอรมันดังกล่าว ทั้งในด้านเนื้อหาแนวคิดและวิธีการนำเสนอ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงแนวคิดเรื่องสุนทรียศาสตร์ของความพ่ายแพ้ที่ปรากฏในนวนิยาย
2. เป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมตะวันออกกับวรรณกรรมตะวันตก